

جغرافیا و روابط انسانی، بهار ۱۴۰۰، دوره ۳، شماره ۴، صص ۵۳۱-۵۱۱

تحلیل کارکرد بازارچه‌ی مرزی در توسعه مناطق مرزی (نمونه موردی: بازارچه

مرزی شیخ صالح)

ساجد بهرامی جاف^{۱*}، رحیم شیوراک^۲، دریا مازندارنی^۳

۱- دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۲- دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

S.Bahrami@mail.um.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۲۴

چکیده

مناطق مرزی از جمله فضاهای جغرافیایی هستند که با وجود ظرفیت‌های بالا گاه‌گاه نادیده گرفته شده‌اند. توسعه و امنیت، در مناطق مرزی تأثیرات متقابلی دارند و مناطق توسعه یافته از ضرایب امنیتی بالاتری برخوردارند. در این میان ایجاد بازارچه مرزی به عنوان نمادی نوین که توانایی حل مشکلات مناطق مرزی را دارد، عمل کند. هدف این تحقیق شناخت سطح تأثیرگذاری بازارچه مرزی بر توسعه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی شهر تازه آباد ثلاث باباجانی است. تحقیق حاضر با روش توصیفی و تحلیلی و با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای و پرسش‌نامه‌ای تأثیر کارکرد بازارچه مرزی شیخ صالح شهرستان ثلاث باباجانی بر توسعه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی شهر تازه آباد را مورد شناسایی قرار می‌دهد و به منظور درک بهتر میزان اثرگذاری کارکرد این بازارچه بر سه مولفه (اقتصادی، سیاسی، اجتماعی) سنجیده شده است. نتایج پرسشنامه با استفاده از نرم افزار آماری *spss* و آزمون‌های آماری *T* و رگرسیون خطی ساده (به دلیل پارامتریک بودن داده‌ها) انجام شد. گویه‌های سیاسی نشان داد که بازارچه مرزی در شهر تازه آباد نتوانسته کارکردهای سیاسی موثری بر توسعه این مناطق داشته باشد. با این حال تمایل به شرکت در انتخابات با میانگین ۸۱.۲ بیشترین امتیاز را داشته است. در بعد اجتماعی بیشترین تأثیرگذاری بازارچه مرزی بر افزایش گروه سنی فعال با میانگین ۳.۳۶ بوده است. در بعد اقتصادی نیز بازارچه مرزی بر هیچکدام از گویه‌ها تأثیری نداشته است. بالاترین مقدار میانگین را کاهش اشتغال غیر رسمی با امتیاز ۲.۶۱ داشته است. به طور کلی نتایج آزمون *T* نشان داد که بازارچه مرزی تأثیرگذاری چندانی بر فرآیند توسعه در منطقه مورد مطالعه در ابعاد مطرح شده نداشته است.

واژگان کلیدی: مرز، بازارچه مرزی، توسعه مرزی، بازارچه مرزی شیخ صالح، تازه آباد

مقدمه

منطقه مرزی عبارتست از فضای جغرافیایی بلافصل خطوط مرزی با وسعت‌های متفاوت که تحت تاثیر مستقیم مرزها قرار می‌گیرند (جان‌پرور، ۱۳۹۶: ۷۳). و شهرهای مرزی که جزوی از مناطق مرزی هستند عبارتند از فضاهای شهری که از یک طرف به مرزهای بین‌المللی منتهی شوند (موسوی و زنگی آبادی، ۱۳۹۰: ۱۰). به بیان دیگر، شهر مرزی، شهری است که در منطقه مرزی قرار داشته و شعاع عملکردش و نفوذش به فراسوی مرزها متناسب به بسته یا باز بودن مرزها کشیده می‌شود. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های دولت - ملت‌های توسعه نیافته، نابرابری‌های فضایی رفاه اجتماعی است، این نابرابری‌های ناحیه‌ای می‌تواند به بی‌ثباتی سیاسی - امنیتی انجامیده و بستری برای تکوین نواحی بحرانی مهیا سازند (کریمی‌پور، ۱۳۸۱: ۲۰). توسعه مناطق مرزی مستلزم درک پیچیدگی‌های فضایی، کالبدی، تعادل منطقه‌ای و ابعاد متنوع دخیل در این مناطق است؛ چراکه تأکید مفرط بر مقوله تمرکز در برنامه‌ریزی توسعه‌ای یا فضایی باعث عدم تعادل منطقه‌ای - فضایی و در نتیجه پیدایش مناطق مرکزی و پیرامونی می‌شود (میر لطفی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۷). توسعه نیافتگی مناطق مرزی، ارتباط مستقیمی با عدم تعادل بین مناطق مرزی و مرکزی یک کشور دارد. همچنین با گسترش ناامنی و توسعه نیافتگی در مناطق مرزی، نتایج آن به طور مستقیم و بلافاصله به کل کشور منتقل می‌شود (عندلیب، ۱۳۸۰: ۳). هر گونه ناامنی در مرز قادر است در سیستم‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و نظامی داخل کشور اختلال ایجاد کند (اسکندری، ۱۳۹۰: ۲). در این ارتباط یک هم‌پیوندی میان بحران‌های ملی و بحران‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای شکل می‌گیرد، بدین معنی که با بروز احساس محرومیت نسبی اقتصادی در نواحی مرزی و ریشه دواندن احساس تبعیض، شهرهای مرزی کاندیدای نقش‌آفرینی در بالاترین سطح خواهند بود (عبدی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۰). با جهانی شدن ارتباطات و اطلاعات و جهانی شدن اقتصاد و بازار، ما شاهد تعریف کارکردهای جدیدی برای مرزها هستیم؛ از این رو، کشورها تلاش می‌کنند تا با تغییر کارکرد دفاعی - امنیتی مرزها و تبدیل آن به کارکرد ارتباطی و تجاری، از متغیر توسعه برای برقراری امنیت استفاده نمایند (زرقانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۷۶). یکی از ظرفیت‌های عمده و مهم مناطق مرزی، قابلیت تجارت و بازرگانی در قالبی هدفمند و قانونی، یعنی تاسیس بازارچه‌ها و گمرکات است. در واقع تاسیس بازارچه‌های مرزی به عنوان راهبردی که موجب پویایی و تنوع بخشی اقتصاد مناطق مرزی می‌شود توانایی حل بسیاری از معضلات این مناطق و حرکت آنها در مسیر کاهش آسیب‌پذیری را دارد (ویسی و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۲۲-۵۲۱). برای شهرها و مناطق مرزی مبادلات اقتصادی از مهم‌ترین روش‌های ایجاد تحول در کارکرد، کالبد، اشتغال و به تبع آن ایجاد امنیت پایدار است. در مجموع اقتصاد مناطق مرزی نقشی اساسی در پیشرفت نواحی مرزی؛ بهبود

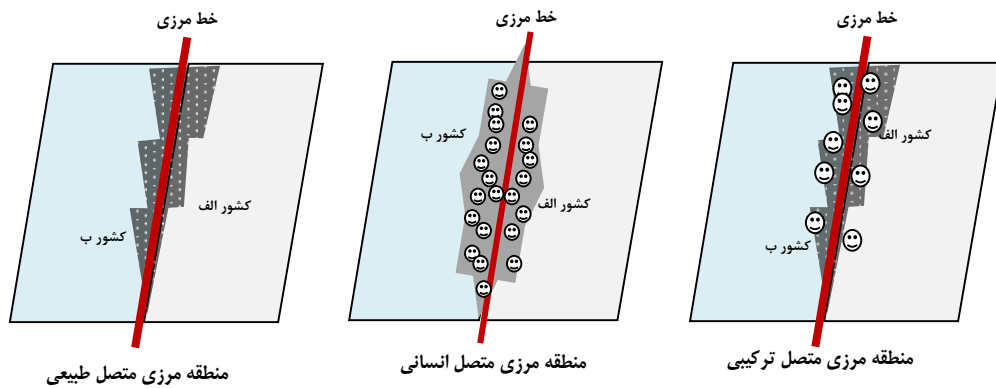
استانداردهای زندگی مردم، کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد را به همراه دارد (رومینا و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۰۵۱). ایجاد بازارچه‌های مرزی از شناخته‌ترین روش‌های توسعه اقتصادی مناطق مرزنشین است (حمزه‌پور و فخری، ۱۳۹۶: ۱۰۵). این بازارچه‌ها اصولاً با اهدافی نظیر ایجاد اشتغال و تامین معیشت ساکنان این مناطق و افزایش امنیت مرزها شکل می‌گیرند، اما نمی‌توان ادعا کرد که این اهداف تاکنون به صورت واقعی تحقق یافته و اداره این بازارچه‌ها منجر به رونق اقتصادی مناطق شهری و روستایی محدوده‌های مرزی شده است (ولیعقی - زاده و حسین‌نژاد، ۱۳۹۵: ۳). در واقع ایجاد بازارچه مرزی یکی از راهبردهای توسعه اقتصادی-فضایی برای رفع تبعیض و توزیع عادلانه ثروت در نواحی مرزی است که موجب اشتغال، کاهش مهاجرت جمعیت از مرزها، قانونمند کردن تردها، کاهش قاچاق کالا، استفاده از منابع مشترک کشورهای همسایه، توسعه و امنیت پایدار منطقه و کاهش تنش‌های سیاسی دو کشور با افزایش مبادلات کالا و کم کردن فاصله مرکز پیرامون اقتصادی و در نهایت استفاده بهتر از اقتصاد فضا می‌شود (صادقی و ربیعی، ۱۳۹۴: ۵۷). از این رو ایجاد این بازارچه‌ها را باید گام مهمی در نهادینه کردن تجارت و شکوفایی توانمندی‌های و استعدادهای بالقوه‌ی مناطق مرزی از جمله شهرها تلقی کرد (موسوی و زنگی‌آبادی، ۱۳۹۰: ۵۷). این پژوهش در تلاش است به ارزیابی تاثیرات بازارچه مرزی شیخ صالح ثلاث باباجانی بر شهر تازه‌آباد مرکز شهرستان ثلاث باباجانی بپردازد، بنابراین هدف این تحقیق شناخت سطح تاثیرگذاری بازارچه مرزی بر توسعه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی شهر تازه آباد ثلاث باباجانی است.

مبانی نظری تحقیق

منطقه مرزی

منطقه مرزی نزدیک‌ترین نواحی جغرافیایی به مرزهای حکومت است که در این نواحی توسعه فضایی - بسته به این که مرزها بسته یا سفت و سخت، یا باز و نفوذ پذیر باشند - تحت تأثیر وجود مرز قرار می‌گیرد (Newman, 2003: 18). منطقه مرزی عبارت است از، فضای جغرافیایی بلافصل خطوط مرزی با وسعت - های متفاوت که تحت تأثیر مستقیم مرزها قرار می‌گیرند. باید توجه داشت، عرض منطقه مرزی متناسب با وضعیت و عملکرد مرزها و تحت تأثیر قرار دادن محیط پیرامون کم یا زیاد می‌شود. البته به صورت کلی باید گفت، با افزایش میزان اثربخشی مرزها از طریق تحولات صورت گرفته در عرصه‌های مختلف فناوری‌ها و گسترش زمینه تحرکات کالاها و انسان‌ها، عرض منطقه مرزی در حال افزایش است زیرا این تغییرات تأثیر پذیری مستقیم و بلافصل فضاهای جغرافیایی از مرزها را گسترش می‌دهد (جان‌پروور، ۱۳۹۶: ۷۵). به صورت کلی

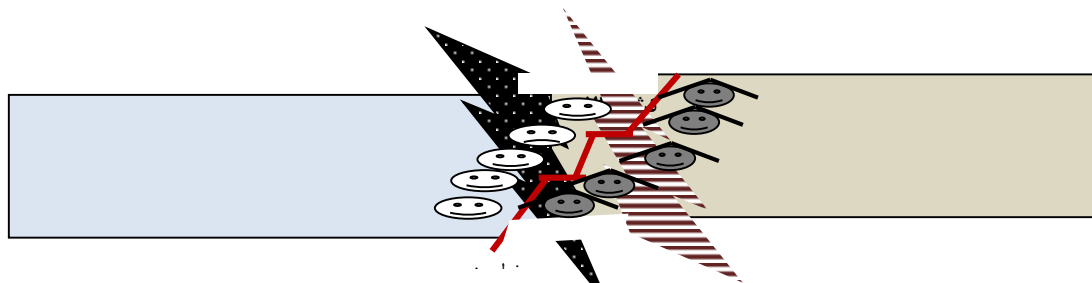
می‌توان مناطق مرزی را در قالب دو بخش ذیل تقسیم‌بندی کرد: الف) مناطق مرزی متصل: در این نوع از مناطق مرزی چشم‌انداز جغرافیایی منطقه مرزی در دو سوی مرز از یکپارچگی و همسانی با یکدیگر برخوردار بوده و یک منطقه واحد را تشکیل داده که توسط خطوط مرزی به دو بخش مجزا از یکدیگر تقسیم شده‌اند. باید توجه داشت که کنترل و مدیریت مرزها در این نوع از مناطق مرزی سخت و چالش‌زا است. مناطق مرزی متصل دارای اشکالی چون طبیعی، انسانی و ترکیبی می‌باشند (شکل (۱)).

شکل ۱: مناطق مرزی متصل طبیعی، انسانی و طبیعی بین دو کشور

جان‌پرور، ۱۳۹۶: ۷۵

ب) مناطق مرزی منفصل: در این نوع از مناطق مرزی چشم‌انداز جغرافیایی منطقه مرزی در دو سوی مرز از یکدیگر متفاوت می‌باشد و هر طرف مرز چشم‌انداز جغرافیایی طبیعی، انسانی خاص خود را دارا هستند. به بیان دیگر می‌توان گفت که خط مرزی در این نوع مناطق مرزی به گونه‌ای تحدید حدود شده که دو چشم‌انداز جغرافیایی متفاوت یا با حداقل تشابه و وابستگی را از یکدیگر جدا کرده است. با توجه به این عدم پیوند و تشابه کنترل و مدیریت مرزها در این نوع مناطق مرزی سهل‌تر و با چالش کمتری نیز مواجه است (شکل (۲)) (جان‌پرور، ۱۳۹۶: ۷۵).

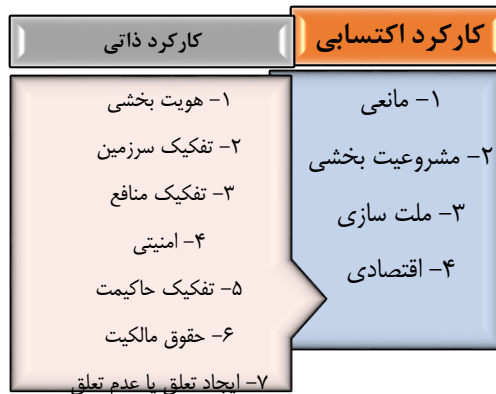
شکل ۲: مناطق مرزی منفصل

جان‌پرور، ۱۳۹۶: ۷۵

در مجموع باید گفت، مفهوم منطقه مرزی اگر چه مفهومی پیچیده به نظر می‌رسد اما در واقعیت و بعد فضایی مفهوم و ماهیتی ساده دارد. چرا که منطقه مرزی، فضاهاى دو سوى مرز که تحت تأثیر مستقیم مرزها قرار می‌گیرند را شکل می‌دهد و به سادگی می‌توان آن را مشاهده و درک کرد.

کارکردهای مرز

یکی از وظایف جغرافیای سیاسی کمک به توضیح کارکردهای مرزهای سیاسی به عنوان یک وسیله ضروری تشکیلات فضایی انسان و زندگی با آن در یک راه هوشیارانه است تا بتوان با در نظر گرفتن و بهره‌گیری از کارکردهای مرز بهترین استفاده را از آن برای رفاه و امنیت ملی کرد و از سوی دیگر بتوان مسائل و چالش‌های برخاسته از مرز را تا حد امکان برای کشور کاهش داد (حافظ‌نیا و جان‌پرور، ۱۳۹۶: ۱۱۱). در این راستا مرز ممکن است جدا کننده یا پیوند دهنده باشد، اما بیشتر اوقات مشاهده می‌شود که هر دو کارکرد را به صورت همزمان دارند. از سوی دیگر باید توجه داشت، مرزها تاکنون کارکردهای مختلفی به خود گرفته‌اند و به مرور زمان این کارکردها تضعیف و یا تقویت و یا تغییر کرده است (Rumley & Minghi, 1991: 41). در این زمینه، محققین مسائل مرزی دارای دیدگاه‌های مختلف هستند؛ عده‌ای به جهان بدون مرز و مرزهای نفوذ پذیر و به اصطلاح مرزدایی اعتقاد دارند، عده‌ای دیگر به تقویت بیشتر مرزها در زمینه کنترل و مدیریت آنها با ابداع رویکردهای بیومتریک، حس‌گرهای مرزی، مرزهای هوشمند و... اعتقاد دارند (حیدری‌فر، ۱۳۸۹: ۱۵۷). مرز به تنهایی دارای یک نقش است که عبارت از تحدید حدود منطقه‌ای است که در درون آن یک نوع قدرت اعمال می‌شود؛ اما دولت‌ها سعی می‌کنند نقش‌های دیگری مانند مهاجرت، تجارت، بهداشت و غیره را در منطقه اعمال نمایند (پرسکات، ۱۳۸۵: ۸۷-۶۱). در این میان کارکرد اقتصادی یکی از کارکردهای اکتسابی مرزها به شمار می‌رود. کارکردهای اکتسابی متناسب با زمان، نیازها و اهداف کشور، تحولات فناوری و... به مرزها داده می‌شوند و با گذشت زمان یا تغییر در اهداف و نیازها یا فناوری‌های موجود دچار تغییر شده و کمرنگ یا پررنگ می‌شوند و یا اینکه به صورت کامل از بین می‌روند. هر حکومت در فضای جغرافیایی سرزمین خود دارای یک سیستم اقتصادی خاص است که متناسب با ظرفیت‌ها و نیازهای آن فضای جغرافیایی و توانایی‌های سیستم حکومتی جهت پاسخ‌دهی به نیازهای شهروندان آن نظیر اشتغال و غیره شکل گرفته است. برای حفظ این سیستم اقتصادی و تحت تأثیر قرار نگرفتن ناشی از جریان کالاها و افراد از سایر کشورها، حکومت‌ها کارکرد اقتصادی را برای مرزهای خود تعریف می‌کنند (جان‌پرور، ۱۳۹۶: ۵۹-۶۰).

شکل (۳) کارکردهای مرز؛ منبع (جان پرور، ۱۳۹۶: ۵۸)

توسعه

توسعه فرآیندی همه جانبه است که معطوف به بهبود تمامی ابعاد زندگی مردم یک جامعه (نه فقط ابعاد اقتصادی) می باشد (ملکی و شریفی، ۱۳۹۶: ۲۵). هدف از توسعه، ایجاد زندگی پرثمری است که توسط فرهنگ، تعریف می شود (میسرا، ۱۳۶۴: ۴۵). توسعه به عنوان حرکت جامعه از یک مرحله تاریخی و توفیق آن در ورود به مرحله دیگر از تاریخ است که باعث مرگ تدریجی نظام کهن و تولید و رشد تدریجی نظام تازه از زندگی که این نظام جدید، مرحله و شرایط تاریخی تازه‌ای برای جامعه خواهد بود (غفاری و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۶). کیفیت زندگی، حاصل کنش متقابل تعدادی از عوامل متفاوت اجتماعی، سلامت، اقتصادی و شرایط طبیعی است و با روش‌هایی ناملموس، بر توسعه اجتماعی و انسانی در سطح فردی و اجتماعی تأثیر می گذارد (جغتایی و همکاران، ۹۵: ۶۱). در بررسی توسعه باید مفاهیمی همچون عدالت اجتماعی، مشارکت آحاد مردم در جامعه، آزادی‌های مدنی، حق انتخاب سرنوشت، توجه به منابع محیط زیست و سایر منابع اجتماعی و انسانی در کنار مفاهیم رشد اقتصادی مدنظر قرار گیرد (اسماعیل زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۷). به طور کلی توسعه به معنای تلاش برای بهبود زندگی، همزاد تاریخ جامعه بشری است، اما توسعه به مفهوم امروزی آن که بیشتر یک مفهوم مقایسه‌ای است، از جمله مفاهیمی است که بیش از هر موضوع دیگری در نیم قرن اخیر مورد بحث محافل مختلف قرار گرفته است (جمعه پور، ۱۳۸۹: ۵۱). بروکفیلد^۱ در تعریف توسعه می گوید: توسعه را باید برحسب پیشرفت به سوی اهداف رفاهی نظیر کاهش فقر، بیکاری، و نابرابری تعریف کنیم و به طور کلی توسعه جریانی است که علاوه بر اینکه بهبود میزان تولید و درآمد را در بر دارد شامل دگرگونی‌های اساسی

¹ Brookfield

در ساخت نهادی، اجتماعی، اداری، و دیدگاه های عمومی مردم است (خاکپور و باوان پوری، ۱۳۸۸: ۱۸۷). لوئیس^۱ توسعه اقتصادی را فرآیندی می‌داند که موجب افزایش درآمد سرانه در بلند مدت می‌شود. هیگینز^۲ توسعه اقتصادی را فرآیندی که اقتصاد از یک دوگانگی (بخش سنتی و مدرن) به یک اقتصاد مدرن برسد، می‌داند (زکی و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۱). کوزنتز^۳ توسعه اقتصادی را افزایش ظرفیت‌های تولیدی و تنوع در تولیدات یک جامعه در بلند مدت می‌داند. بهشتی توسعه را یک فرایند تکاملی درونزای بلندمدت در نظر می‌گیرد که دربرگیرنده رشد اقتصادی مستمر، از بین برنده فقر و محرومیت و کاهش نابرابری است (بهشتی، ۱۳۸۹: ۷).

توسعه مرزی و ارتباط آن با مرز

مناطق مرزی به دلیل مجاورت با کشورهای خارجی و شرایط جغرافیای و سیاسی حاکم بر آن‌ها، ویژگی‌های خاصی دارند که جزو لاینکف آن‌ها به شمار می‌رود (صابر و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۵). این ویژگی‌ها تاثیرات مستقیمی بر روند توسعه این مناطق دارد که چنانچه مورد توجه قرار نگیرد، تاثیرات منفی بر روند توسعه و امنیت این مناطق می‌گذارد و به عنوان تهدیدی در برابر توسعه عمل خواهد کرد (رضازاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۵). اما اگر در فرآیند برنامه‌ریزی توسعه به کار گرفته شود، اثرات مثبتی از خود به جای می‌گذارد و تهدید به فرصت تبدیل می‌شود که این ویژگی‌ها عبارتند از: (دوری از مرکز، انزوای جغرافیایی، ناپایداری سکونت، توسعه نیافتگی و حاشیه‌ای بودن، تبادلات مرزی، تفاوت‌های فرهنگی، تهدیدات خارجی و ضدیت سیستمی) (عندلیب و مطوف، ۱۳۸۸: ۷۳). روشن و بدیهی است که دستیابی به توسعه در کشور نیازمند برنامه‌ریزی است. چرا که توسعه بدون برنامه منجر به توسعه نامتوازن بخش های اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی و همچنین تشدید عدم تعادل منطقه ای و در نتیجه آسیب پذیری و تضعیف وحدت ملی می‌شود. اگر فعالیتی بدون توجه به ضوابط آمایشی و اصول برنامه ریزی شکل بگیرد محکوم به شکست خواهد بود (کامران و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱۴). براین پایه، توسعه اقتصادی مناطق مرزی و افزایش رفاه و درآمد اقتصادی مرزنشینان از طریق فعالیت های سالم اقتصادی، با حمایت و سرمایه گذاری دولت‌ها بر کار امنیتی مرز تاثیر مثبت دارد (صدیق و همکاران، ۱۳۹۵: ۶). از سویی دیگر افزایش فعالیت های اقتصادی سالم و سرمایه گذاری

¹ Arthur Lewis

² B. Higgins

³ Simon Kuznets

دولت‌ها در مناطق مرزی، مشروط به عدم اختلاف فاحش اقتصادی در دو سوی مرز نیز می‌تواند بر کارکرد ارتباطی مرز تاثیر مثبت داشته باشد (زرقانی، ۱۳۸۶: ۱۹۲).

بازارچه مرزی

امروزه تجارت به عنوان موتور رشد و توسعه معرفی شده است. کشورهای درحال توسعه برای رسیدن به توسعه لازم است که به دنبال حضور جدی تر در تجارت جهانی باشند. از جمله روش‌های حضور در تجارت جهانی گسترش مبادلات منطقه‌ای بین کشورها است (سرایبی و شمسی، ۱۳۹۱: ۲). ایجاد بازارچه‌های مرزی از راه کارهای موثر در گسترش مبادلات بین منطقه‌ای است. در حال حاضر، در مرزهای اکثر کشورهای درحال توسعه سطح قابل توجهی از نیاز مردم مرزنشین از طریق مبادلات مرزی (بازارچه‌ها) تامین می‌شود (فلاحی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴). این گونه مبادلات علیرغم غیر رسمی و محلی بودن، نقش پر اهمیتی در مبادلات میان کشورهای همسایه دارند و باعث بهبود زندگی ساکنان مناطق مرزی می‌شوند. بازارچه‌های مرزی به عنوان شکلی از بازارچه‌های بین‌المللی، به دنبال توسعه روابط سیاسی و دیپلماسی شکل می‌گیرند (محمدی و فخرطامی، ۱۳۸۴: ۵۸). در تعریف بازارچه مرزی می‌توان بیان نمود که، بازارچه مرزی محوطه‌ای محصور واقع در نقطه صفر مرزی و مجاورت گمرک می‌باشد که مجاز به انجام تشریفات مرتبط با ترخیص کالا یا امضای تفاهم نامه‌های منعقد شده بین کشور ایران و همسایگان است (کهنه پوشی و عنابستانی، ۱۳۹۱: ۹). این نوع بازارچه به دو دسته کلی قابل تفکیک هستند: ۱- بازارچه‌های مرزی مصوب تجاری اقتصادی: که توسط هیئت وزیران احداث شده‌اند، ۲- بازارچه‌های امنیتی ویژه برای احداث این نوع بازارچه‌ها شورای عالی امنیتی ملی رای صادر می‌نماید که می‌توان به بازارچه مرزی ایران و عراق و افغانستان اشاره نمود (طیب نیا، ۱۳۹۵: ۱۴۹). به دنبال امضای پروتکلی با مقامات کشور ترکیه در نیمه دوم دهه ۱۳۶۰، اولین بازارچه مرزی در ایران با اهداف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، امنیتی و... در محل ساریسو بازرگان در سال ۱۳۶۷ تأسیس شد؛ ولی این بازارچه به دلایل مختلفی به‌ویژه ایرادهای قانونی که گمرک به نحوه عملکرد بازارچه و همچنین اهداف تأسیس آن گرفت در اواخر سال ۱۳۶۸ تعطیل شد (معاونت امنیتی و وزارت کشور، ۱۳۸۳). دور دوم فعالیت بازارچه‌های مرزی از سال ۱۳۶۹ تا سال ۱۳۷۳ و به دنبال مذاکره‌های استاندار آذربایجان غربی و استاندار وان ترکیه و با تأسیس بازارچه مرزی رازی (خوی) و سرو (ارومیه) آغاز شد. به دنبال آن اقداماتی جهت احداث بازارچه‌های مرزی در چند استان کشور انجام گرفت (پاشالو، ۱۳۹۳: ۹۸). بازارچه‌ها در مقیاسی کوچک و خرد، دارای شرایط و قوانین خاصی است که آن را از مفهوم بازار متمایز می‌کند. مسلماً این شرایط و خصوصیات بسته به شرایط پیرامونی که هر بازارچه در آن واقع می‌شود، متفاوت است (محمدی و فخرطامی، ۱۳۸۴: ۵۸).

به عقیده صاحب نظران، فعالیت های اقتصادی مناطق مرزی در توسعه اقتصادی نواحی مرزی، بهبود استانداردهای زندگی مردم، کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد، ایجاد رابطه دوستی و تسریع همکاری های بیشتر بین نواحی مرزی نقشی اساسی دارند (Chandoevrit, 2004:145). دلایل اقتصادی ایجاد بازارچه های مرزی میان دو کشور را می توان در الگوهای توسعه منطقه ای و مبادلات دو یا چندجانبه جست و جو کرد (چوکلی، ۱۳۹۱: ۲). در ایران بر اساس طرح ایجاد بازارچه های مرزی، به دولت اجازه داده شده در هر یک از مناطق مرزی که ایجاد بازارچه را مفید تشخیص می دهد با رعایت اولویت هایی نظیر استعداد محلی، ضرورت های اشتغال و توسعه روابط تجاری با کشورهای همسایه نسبت به ایجاد آن اقدام کند (درویشی و چوکلی، ۱۳۹۱: ۲).

پیشینه پژوهش

در انجام هر کار پژوهشی و تحقیق علمی، مطالعه و بررسی پژوهش های انجام شده در ارتباط با موضوع مورد بررسی و با هدف بهره مندی از نتایج توسعه و تکامل آن ها ضروری است و محقق را جهت دستیابی به نتیجه بهتر تا حد قابل توجهی کمک می کند. بررسی منابع مرتبط و نزدیک به موضوع تاثیر کارکرد بازارچه مرزی بر توسعه مناطق مرزی نشان دهنده آن است که با وجود اینکه این مساله در کارهای متعددی به ویژه در مقالات مورد استفاده قرار گرفته است، اما تاکید اکثر مقالات بر توسعه اقتصادی مناطق مرزی بوده است. برخی از این منابع داخلی و خارجی که تا حدی بیشتر بحث را مطرح کرده اند در زیر به آن ها اشاره شده است.

افتخاری و همکاران (۱۳۸۷) در تحقیق با عنوان "ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه های مرزی بر بازتاب های توسعه مناطق مرزی؛ مطالعه موردی: بازارچه مرزی شیخ صالح ثلاث باباجانی" به این نتیجه رسیدند که بازارچه مرزی توانسته است از لحاظ اقتصادی تاثیرات مناسبی بر مناطق مرز نشین شهرستان ثلاث باباجانی بگذارد. رفیعیان و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله خود با عنوان "رابطه تحول کارکرد مرز با ارتقای وضعیت پیرامونی شهرهای مرزی (شهرهای بانه و سقز)" دریافتند که از میان شاخص های سازنده تحول کارکرد مرز توسعه زیرساخت های ارتباطی و کاهش فاصله فرهنگی اجتماعی با ساکنان آن سوی مرز مهم ترین تاثیر را در تحول منطقه مرزی دارد.

تفتی (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان "نقش بازارچه های مرزی در توسعه اقتصادی استان خراسان جنوبی" به این نتیجه رسیدند که بازارچه های مرزی از طریق کاهش پدیده قاچاق، توسعه صادرات، تثبیت جمعیت بومی و افزایش اشتغال مرزنشینان می توانند در توسعه اقتصادی استان خراسان جنوبی نقش داشته باشند. بنابراین توجه

به بهبود و توسعه این بازارچه‌های در راستای رفع مشکلات اقتصادی، فرهنگی و سیاسی منطقه، ضرورت پیدا می‌کند.

طالشی و گلچینی (۱۳۹۷) در مقاله خود با عنوان "آمایش بازارچه‌های مرزی غرب ایران الگوی اقتصادی-کالبدی در پایداری شهرهای کوچک نمونه موردی: (بازارچه مرزی سیرانبد بانه)" به این نتیجه رسیدند که توسعه بازارچه مرزی سیرانبد با رونق نسبی در کسب و کار افزایش منابع مالی را از طریق شاخص های اقتصادی (اشتغال شهروندان، افزایش در آمد و رونق اقتصادی) در پی داشته است.

اوستینوویچ^۱ (۲۰۱۵) در تحقیقی با عنوان "مفهوم توسعه چند منظوره در مناطق مرزی (نمونه موردی: لهستان)" عواملی که سبب تحرک در توسعه مناطق مرزی لهستان می‌شود را شناسایی می‌کند؛ یعنی به ارائه یک برنامه استراتژیک آینده و توسعه چندبخشی در نواحی مرزی می‌پردازد.

ویلسون^۲ (۲۰۱۵) "در تحقیق با عنوان تحولات اقتصادی در بین مناطق مرزی ایالات متحده و مکزیک" به این نتیجه رسید که فقط با نهادهای قوی در مناطق مرزی می‌توان مرز جوامع را به صورت یکپارچه و قوی نگه داشت و هم اینکه می‌توان از آن برای انجام مبادلات و فعالیت‌های اقتصادی استفاده کرد. ویلسون معتقد بود که قانون‌گذاری و برنامه‌ریزی برای مرز، نیاز به پشتیبانی و تلاش‌های قوی و مداوم مالی دارد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از حیث روش گردآوری اطلاعات، توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات در بخش نظری از روش اسنادی و در بخش میدانی از روش پیمایش مبتنی بر مصاحبه و پرسشنامه بهره گرفته شده است. برای تولید داده‌های موردنیاز از منابع اولیه، از رویکردهای روش‌شناختی میدانی استفاده شد. این روش شامل تکمیل پرسشنامه ساختاریافته از واحدهای تحلیل (ساکنان شهر تازه آباد)، مصاحبه با مردم محلی، مشاهده موضوعات در محدوده سکونت‌گاهی منطقه، مصاحبه با مسئولان واقع در محدوده مورد مطالعه است. تکمیل پرسشنامه‌ها به دو شیوه انجام شد: الف) تکمیل پرسشنامه توأم با مصاحبه معمولاً این نوع استفاده از پرسشنامه درباره خانوارهایی به کار گرفته شد که سطح سواد آن‌ها نسبتاً پایین بوده و پاسخگویان شخصاً قادر به خواندن سؤالات و یا درک مفهوم آن‌ها نبودند. ب) تکمیل پرسشنامه بدون مصاحبه: در این شیوه پرسشنامه را پاسخگو خود شخصاً تکمیل و پرسشگر تنها بر فرایند تکمیل پرسشنامه نظارت کرد. این شیوه معمولاً در مواردی به کار گرفته شد که پاسخگویان از افشار تحصیل کرده و برخوردار از حد متوسطی از

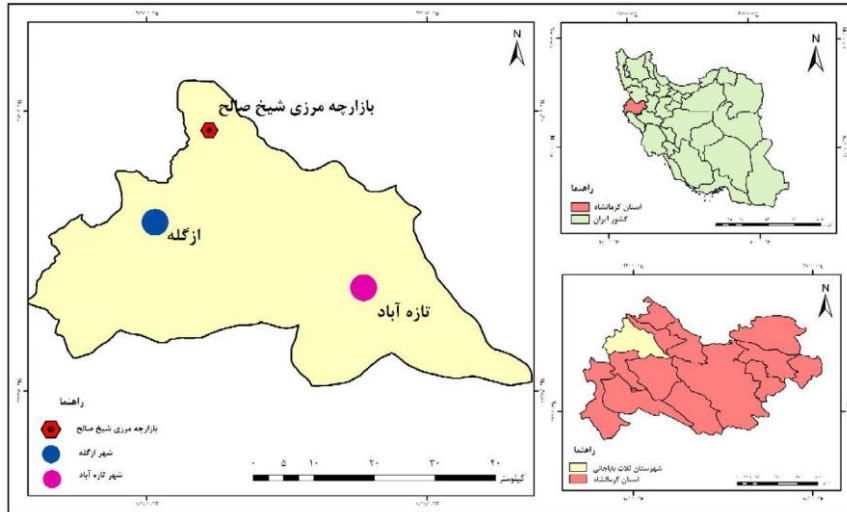
^۱. Ustinovichius

^۲. Wilson

آگاهی‌های اجتماعی بودند. جمع‌آوری داده‌های ثانویه از طریق روش کتابخانه‌ای، شامل مطالعه اسناد مختلف، تهیه داده‌ها و آمارهای سازمانی بررسی‌های اینترنتی و مطالعه پایگاه‌های مختلف داده‌ها، مطالعه پایان‌نامه‌ها و کتب علمی، بررسی گزارش‌ها و طرح‌های سازمان‌های مختلف صورت گرفت. برای کمی‌سازی اطلاعات کیفی و دستیابی به برخی از تحلیل‌های داده‌ها از طریق *SPSS* (آزمون *t*، رگرسیون به دلیل پارامتریک بودن پرسشنامه) اقدام و مبادرت گردیده. با توجه به در دسترس بودن جامعه آماری و نیز استفاده از فرمول تعیین حجم کوکران تعداد پرسش‌شوندگان ۳۵۰ نفر بوده‌اند و با توجه به در دسترس بودن افراد جامعه ۱۶۰ عدد پرسشنامه بین شهروندان تازه‌آبادی پخش گردید و ۱۴۰ پرسشنامه تکمیل شد و تحویل نگارندگان داده شد؛ که از این بین ۹۴ درصد را مردان و ۶ درصد را زنان تشکیل داده‌اند. روایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ با میزان ۰,۹۰۶ از پایایی بالایی برخوردار است.

منطقه مورد مطالعه

بازارچه مرزی شیخ صالح در سال ۱۳۷۵ فعالیت خود را آغاز نمود و از بازارچه‌های رسمی کشور می‌باشد که در فاصله ۴۵ کیلومتری شهرستان تازه‌آباد از توابع شهرستان ثلاث باباجانی و جوار روستایی به همین نام در محوطه پلکانی شکل و در فضایی به مساحت بیش از ۴ هکتار قرار دارد. این بازارچه در صورت تعریض و بهبود جاده می‌تواند از فعالیت قابل توجهی در امر صادرات کالا برخوردار شود. بازارچه شیخ صالح با توجه به همسایگی با کشور به عنوان مرکزی جهت مراوده اقتصادی در چند سال گذشته نقش مهمی در اقتصاد شهرستان ثلاث داشته است. این مرز شیخ پیگیری مسئولین وقت در سال ۱۳۷۵ فعال شد که تأثیر زیادی در رونق اقتصادی مردم شهرستان گذاشت بازارچه شیخ صالح اکثراً پذیرای کامیون‌های کالاهای ترانزیتی همچون سیمان است. روزانه بطور متوسط ۵۰ الی ۶۰ کامیون ایرانی در بازارچه تردد می‌نمایند. و کالاهایی همچون سیمان، چپس، ظروف آلومینیومی، انواع لوازم پلاستیکی، خاک آهن و... به عراق صادر می‌گردد. فضای بازارچه کاملاً فنس کشی شده است و دو ساختمان جهت اسکان نیروهای اداری ساخته شده است. در سال‌های ابتدایی فعالیت بازارچه، واردات ضایعات آهن و سایر فلزات از کشور عراق عمده فعالیت‌های آن را تشکیل می‌داد که در حال حاضر به دلایلی ورود آن به کشور ممنوع گردید. شهرستان ثلاث باباجانی در خرداد سال ۱۳۸۱ به عنوان شهرستان موجودیت یافت. تازه‌آباد مرکز شهرستان ثلاث است که جمعیتی حدود ۱۰ هزار نفر دارد. این شهرستان از طرف غرب با کشور عراق هم مرز است و ۷۵ کیلومتر مرز مشترک با آن کشور دارد و وسعت آن حدود ۱۹۲۰ کیلومتر مربع می‌باشد. جمعیت کل شهرستان ۴۲ هزار نفر می‌باشد (اتاق بازرگانی استان کرمانشاه، سال‌نامه آماری ۱۳۹۵).

نقشه: منطقه مورد مطالعه، موقعیت بازارچه مرزی شیخ صالح

(منبع: ترسیم نگارندگان، ۱۴۰۰)

یافته‌های تحقیق

در این بخش به منظور بررسی تاثیرات بازارچه مرزی شیخ صالح بر شهر تازه آباد از آزمون T تک نمونه‌ای بهره گرفته شده است. نتیجه آزمون T برای اثر گذاری بازارچه مرزی بر توسعه سیاسی در شهر تازه آباد نشان می‌دهد که بازارچه مرزی بر هیچ کدام از گویه‌های مطرح شده تاثیری نداشته است، به عبارت دیگر بازارچه مرزی شیخ صالح ثلاث باباجانی نتوانسته است از لحاظ سیاسی تاثیرات مثبت و قابل توجهی بر توسعه سیاسی شهر تازه آباد داشته باشد.

جدول ۲ نتایج آزمون T نقش بازارچه در توسعه سیاسی

میانگین	sig	df	T	نقش بازارچه مرزی در:
۲,۶۳	۰,۰۰۲	۱۳۹	-۳,۱	بالا رفتن امنیت
۲,۴۹	۰,۰۰۰	۱۳۹	-۴,۰۵	رونق ارتباطات قومی و مذهبی
۲,۵۶	۰,۰۰۰	۱۳۹	-۴,۰۵	ارتباط با افراد غیر ایرانی
۲,۷۶	۰,۰۳۵	۱۳۹	-۲,۱۴	کاهش قاچاق
۲,۸۱	۰,۰۰۴	۱۳۹	-۲,۱۲	تمایل به شرکت در انتخابات
۲,۷۲	۰,۰۰۵	۱۳۹	-۲,۴۸	مقبولیت حاکمیت مرکزی
۲,۶۷	۰,۰۰۳	۱۳۹	-۳,۰۴	نقش آفرینی در مدیریت‌های بومی
۲,۳۶	۰,۰۰۰	۱۳۹	-۴,۷۲	کاهش تبعیضات سیاسی
۲,۴۷	۰,۰۰۰	۱۳۹	-۵,۱۹	افزایش همکاری بین مرزی ۲ کشور

یافته‌های تحقق، ۱۴۰۰

نتایج آزمون T برای اثرگذاری بازارچه مرزی بر توسعه اجتماعی شهر تازه آباد نشان می‌دهد که بازارچه مرزی بر روی برخی از گویه‌های مطرح شده تاثیر مثبتی داشته است: افزایش گروه سنی فعال با میانگین ۳,۳۶ بیشترین تاثیر را از بازارچه مرزی داشته است، ارتقای سطح بهداشت با میانگین ۳,۱۸ در جایگاه دوم، افزایش جمعیت شهر با امتیاز میانگین ۳,۰۹، ارتقای سطح امید به زندگی با میانگین ۳,۰۱ به ترتیب بیشترین تاثیرپذیری را از بازارچه مرزی شیخ صالح در شهر تازه آباد گرفته‌اند و از سوی دیگر کمترین اثرپذیری از بازارچه را کاهش روند مهاجرت از شهر ۲,۵۳ و ارتقای امکانات خدماتی با ۲,۷۱ داشته‌اند. افزایش سطح سواد و نیز افزایش جمعیت خانواده‌ها به دلیل سطح معنی‌داری بالاتر از مقدار استاندارد نتایج آن محسوب نمی‌شود.

جدول ۳ نتایج آزمون T نقش بازارچه در توسعه اجتماعی

میانگین	sig	df	T	نقش بازارچه مرزی در:
۳,۱۸	۰,۰۰۲	۱۳۹	۲,۶۳	ارتقای سطح بهداشت
۲,۰۲	۰,۰۰۹	۱۳۹	-۱,۲۳	افزایش سطح سواد
۲,۷۱	۰,۰۰۰	۱۳۹	-۲,۲۳	ارتقای امکانات خدماتی
۳,۰۹	۰,۰۰۴	۱۳۹	۲,۳۷	افزایش جمعیت شهر
۲,۵۳	۰,۰۰۰	۱۳۹	-۳,۷۷	کاهش روند مهاجرت از شهر
۲,۷۴	۰,۰۱۱	۱۳۹	-۱,۱۷	افزایش جمعیت خانواده‌ها
۳,۰۱	۰,۰۰۵	۱۳۹	۲,۱۹	ارتقای سطح امید به زندگی
۳,۳۶	۰,۰۰۱	۱۳۹	۲,۴۵	افزایش گروه سنی فعال

یافته‌های تحقق، ۱۴۰۰

نتیجه آزمون T برای اثرگذاری بازارچه مرزی بر توسعه اقتصادی در شهر تازه آباد نشان می‌دهد که بازارچه مرزی بر هیچ‌کدام از گویه‌های مطرح شده تاثیری نداشته است، به عبارت دیگر بازارچه مرزی شیخ صالح ثلاث باباجانی نتوانسته است از لحاظ اقتصادی تاثیرات مثبت و قابل توجهی بر توسعه اقتصادی شهر تازه‌آباد داشته است. زیرا میانگین بدست آمده از کلیه گویه‌های مطرح شده در حوزه تاثیرگذاری بازارچه مرزی بر توسعه اقتصادی کمتر از مقدار استاندارد آزمون که عدد ۳ است، بوده‌اند. بنابراین تاثیری از بازارچه مرزی شیخ صالح نگرفته‌اند.

جدول ۴ نتایج آزمون T نقش بازارچه در توسعه اقتصادی

میانگین	sig	df	T	نقش بازارچه مرزی در:
۱,۵۵	.۰۰۰	۱۳۹	-۱,۵۸	افزایش درآمد
۲,۱۱	.۰۰۰	۱۳۹	-۷,۷۷	کاهش بیکاری
۲,۸۳	.۱۲۹	۱۳۹	-۱,۵۳	ایجاد تنوع شغلی در سطح شهر
۱,۹۳	.۰۰۰	۱۳۹	-۹,۱۲	افزایش قیمت دارائی‌ها
۲,۱۶	.۱۷۱	۱۳۹	۱,۳۸	رونق واحدهای تولیدی
۲,۶۱	.۰۰۱	۱۳۹	-۳,۴۶	کاهش سطح اشتغال غیر رسمی
۲,۷۶	.۰۴۲	۱۳۹	-۲,۰۶	افزایش پیوندهای اقتصادی با فراسوی مرز
۲,۵۳	.۰۰۱	۱۳۹	-۳,۳۸	پیوند اقتصادی با مرکز

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

بررسی میزان ارتباط مولفه‌های تحقیق با بازارچه‌های مرزی در محدوده مورد مطالعه

با توجه به خروجی تحلیل آماری رگرسیون خطی مشخص گردید که ضریب تعیین تعدیل شده برای متغیرهای وارد شده به مدل تحقیق برابر با ($R\ square=0.962$) است، که بیانگر این مطلب است که ۹۶ درصد از واریانس و تغییرات متغیر تاثیر گذاری بازارچه مرزی توسط متغیرهای موجود در معادله و مابقی این تغییرات (۴ درصد) از متغیرهای وابسته مربوط به علت تاثیر عوامل و متغیرهای بیرونی پدید آمده است که به مجذور کمیت خطا e^2 معروف است. نتایج تحلیل رگرسیونی چندگانه متغیرهای فوق را می توان به صورت استاندارد شده و به شکل ریاضی این چنین نوشت: $Y=b_0+X_1b_1+X_2b_2+X_3b_3+\dots+X_nb_n$ در این معادله Y متغیر وابسته که همان توسعه است، b_0 ضریب ثابت و X_1, X_2, \dots متغیرهای مستقل هستند. در این مطالعه مولفه سیاسی با (۰,۳۶۸)، مولفه اجتماعی با (۰,۱۳۳) و مولفه اقتصادی با (۰,۵۶۳) به عنوان عوامل تأثیرگذار بر کارکرد بازارچه مرزی بر توسعه در شهر تازه آباد شناخته شدند که این شاخص‌ها را می توان در محاسبه رگرسیون به کار برد. به طور کلی بر اساس نتایج بدست آمده از رگرسیون خطی براساس سطح معنی داری و ضریب بتای استاندارد، متغیرهای اقتصادی توسعه بیشترین ارتباط را با کارکرد بازارچه بر توسعه داشته است، به عبارتی با کم و زیاد شدن میزان مولفه‌های اقتصادی مطرح شده در بین شهروندان منطقه مود مطالعه، میزان تاثیر بازارچه مرزی نیز تغییر خواهد یافت.

جدول ۵: خلاصه نتایج مدل رگرسیون

متغیر	مقدار R	مقدار R Square	مقدار تنظیم شده R	تخمین انحراف استاندارد
توسعه	۰,۹۹۱	۰,۹۸۳	۰,۹۸۳	۱,۲۵۷۵۵

یافته‌های تحقق، ۱۴۰۰

جدول ۶: نتایج تفصیلی مدل رگرسیون

متغیرها	ضریب غیراستاندارد بتا	ضریب خطای استاندارد	ضریب بتای استاندارد	T	Sig
سیاسی	۲,۲۵۸	۰,۱۹۴	۰,۳۶۸	۱۱,۶۱۸	۰,۰۰۰
اجتماعی	۱,۱۵۲	۰,۲۶۷	۰,۱۳۳	۴,۳۱۴	۰,۰۰۰
اقتصادی	۱,۷۹۳	۰,۱۱۲	۰,۵۶۳	۱۶,۰۶۹	۰,۰۰۰

یافته‌های تحقق، ۱۴۰۰

نتیجه‌گیری

مناطق مرزی با ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های برجسته به عنوان دروازه‌های ورود و پیوند فضای ملی با فضاهای بین‌المللی از اهمیت و جایگاه برجسته‌ای برخوردار هستند. این مناطق با توجه به شرایط ویژه خود گاهاً توسعه نیافته، محروم و تا حدی ناامن هستند. شرایط حاکم بر این فضاهای جغرافیایی در طی دهه‌های قبل سبب شده است که با وجود ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های بالایی که این مناطق دارند، بهره‌برداری خاصی از آنها صورت نگرد. با تغییرات صورت گرفته در عرصه بین‌المللی و ورود به عصر جهانی شدن و گسترش وابستگی فضاهای جغرافیایی به یکدیگر، نظام سیاسی بر آن شده است که توجه بیشتری به ظرفیت‌های مناطق مرزی کشور نشان دهد. در این راستا ایجاد بازارچه‌های مرزی یکی از راهکارهای توجه بیشتر به ظرفیت‌های مناطق مرزی است، باتوجه به این مسئله که شهرستان ثلاث باباجانی یکی از مناطق محروم کشور و استان کرمانشاه محسوب می‌شود، ایجاد بازارچه مرزی صالح را می‌توان پاسخی به این محرومیت دانست، و باتوجه به گذشت بیش از ۲ دهه از تاسیس این بازارچه این تحقیق با هدف بررسی میزان تاثیر گذاری بازارچه مرزی صالح بر روند توسعه در شهر مرزی تازه آباد انجام شده است. بر این اساس و مطابق با مشخصات منطقه مورد مطالعه، این تحقیق به بررسی کارکرد و تاثیر بازارچه مرزی صالح بر فرآیند توسعه سیاسی (۸ گویه) توسعه اجتماعی (۸ گویه) توسعه اقتصادی (۸ گویه) بر شهر مرزی تازه آباد پرداخته است. نتایج آزمون آماری T برای گویه‌های سیاسی نشان داد که بازارچه مرزی در شهر تازه آباد نتوانسته کارکردهای سیاسی خود را داشته باشد و کلیه گویه‌های مطرح شده در حوزه سیاسی و امنیتی امتیازی کمتر از میانگین استاندارد داشته‌اند، در بین گویه‌های سیاسی بیشترین امتیاز را تمایل به شرکت در انتخابات با میانگین ۲,۸۱ و کمترین میانگین را با ۲,۳۶

داشته است. در بین گویه‌های بعد اجتماعی بیشترین تاثیرگذاری بازارچه مرزی بر افزایش گروه سنی فعال در شهر تازه آباد با میانگین ۳,۳۶ و کمترین تاثیرپذیری از بازارچه مرزی را گویه افزایش سطح سواد با میانگین ۲,۰۲ بوده است. در میان مولفه‌های اقتصادی توسعه نیز بازارچه مرزی بر هیچکدام از گویه‌ها تاثیری نداشته است. اما بالاترین مقدار میانگین را کاهش اشتغال غیر رسمی با امتیاز ۲,۶۱ و کمترین را افزایش درآمد از قبل کار در بازارچه مرزی با ۱,۵۵ داشته است. بنابراین به طور کلی نتایج آزمون T نشان داد که بازارچه مرزی تاثیر گذاری چندانی بر فرآیند توسعه در منطقه مورد مطالعه در ابعاد مطرح شده نداشته است. نتایج آزمون رگرسیون نشان داد که مولفه اقتصادی بیشترین ارتباط معنادار را با امتیاز بتای استاندارد ۰,۵۶۳ داشته است. بنابراین به طور کلی می‌توان گفت بازارچه مرزی تاثیر مثبتی بر روند توسعه در شهر تازه آباد نداشته است. و متأسفانه تاثیرات منفی نیز داشته است، از جمله این مسئله که این بازارچه از بدو تاسیس باعث افزایش گروه سنی فعال در شهر تازه آباد شده به عبارت دیگر افزایش کودکان کار نتیجه تاسیس بازارچه شیخ صالح برای شهروندان ثلاثب باباجانی بوده است، و از طرف دیگر نیز تاسیس بازارچه منجر به افزایش نزاع‌ها در بین کسانی که در بازارچه مشغول به فعالیت هستند شده است، زیرا ظرفیت بازارچه به اندازه‌ای نیست که پاسخگوی نیازهای معیشتی کلیه شهروندان باشد و در نتیجه عدم پاسخگویی برای دست یافتن به منابع اقتصادی بازارچه هر نزاع شخصی باتوجه به طایفه‌گرایی زیاد این منطقه به درگیری طایفه‌ای منتهی خواهد شد و امنیت اجتماعی جامعه را به خطر می‌اندازد.

منابع

- اسکندری، محمود (۱۳۹۰)؛ نقش مهران در توسعه گردشگری جنگ استان ایلام، گزارش، میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری استان ایلام.
- اسماعیل زاده، خالد (۱۳۹۲)؛ ارزیابی اثرات ایجاد بازارچه‌های مرزی بر توسعه اقتصادی روستاهای پیرامون آنها نمونه مورد مطالعه: دهستان نور، شهرستان بانه؛ پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان.
- بهشتی، محمدباقر (۱۳۸۹)؛ توسعه اقتصادی ایران؛ انتشارات دانشگاه تبریز، چاپ دوم.
- پاشالو، احد و زهدی، محمد و دلشادزاده، جلیل و پاشالو، احمد (۱۳۹۳)؛ بررسی تطبیقی آثار بازارچه های مرزی در توسعه نواحی مرزی بازارچه‌های مرزی رازی و سرو؛ فصلنامه علمی- ترویجی دانشکده علوم و فنون مرز، سال پنجم، شماره ۲.

- پرسکات، جی.ار (۱۳۵۸)؛ گرایش‌های تازه در جغرافیای سیاسی؛ ترجمه دره میرحیدر. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- تقفی، مهدی (۱۳۹۶)؛ بررسی نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه اقتصادی استان خراسان جنوبی؛ پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، سال پنجم، شماره اول، بهار.
- جان‌پرور، محسن (۱۳۹۶)؛ نگرشی نو به مطالعات مرزی (مفاهیم، اصول، نظریه‌ها)؛ چاپ اول، انتشارات انجمن ژئوپلیتیک ایران، تهران.
- جغتایی، فائزه و موسوی، میرطاهر و زاهدی، محمدجواد (۱۳۹۵)؛ ابعاد و مولفه‌های توسعه اجتماعی در برنامه‌های پنجگانه توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران؛ فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی، سال شانزدهم، شماره ۶۳، صص ۵۵-۸۸.
- جمعه پور، محمود (۱۳۸۹)؛ مقدمه‌ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی، دیدگاه‌ها و روش‌ها؛ تهران، انتشارات سمت.
- چولکی، خلیل (۱۳۹۱)؛ ارزیابی اقتصادی و بررسی منافع حاصله بازارچه‌های مرزی بر روستاهای پیرامون؛ مطالعه موردی: بازارچه مرزی کیله شهرستان سردشت، استان آذربایجان غربی، چهارمین همایش علمی سراسری دانشجویی جغرافیا.
- حافظ‌نیا، محمدرضا و جان‌پرور، محسن (۱۳۹۶)؛ مرزها و جهانی شدن با نگاهی کوتاه به مرزهای ایران؛ پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ سوم، تهران.
- حمزه پور، رزگار و فخری، سیروس (۱۳۹۶)؛ تحلیلی بر نقش بازارچه‌های مشترک مرزی در ارتقای امنیت مناطق مرزنشین (مطالعه موردی بازارچه‌های مرزی سردشت و پیرانشهر)؛ فصلنامه مدیریت نظامی، سال هفدهم، شماره ۳، صص ۱۰۳-۱۴۰.
- حیدری‌فر، محمدرئوف (۱۳۸۹)؛ جهانی شدن و تحول کارکرد مرزها، فصلنامه سیاست خارجی؛ سال بیست و چهارم، شماره ۱، صص ۱۵۷-۱۸۲.
- خاکپور، براتعلی و باوان پوری، علیرضا (۱۳۸۸)؛ بررسی و تحلیل نابرابری در سطوح توسعه یافتگی مناطق شهر مشهد؛ مجله دانش و توسعه، شماره ۲۷.
- درویشی، فرزاد و چولکی، غلامرضا (۱۳۹۱)؛ بررسی نقش تحولات اقتصادی مناطق مرزی در برقراری نظم و امنیت پایدار مرزها؛ مطالعه موردی: بازارچه مرزی، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالش‌ها و رهیافت‌ها.

- رضازاده، زهرا و شاطری، مفید و راستی، عمران (۱۳۹۳)؛ اقدامات توسعه ای و نقش آن در تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی؛ مطالعه موردی: کمربند سبز دشت خوشاب / مرز خراسان جنوبی با افغانستان؛ فصلنامه مطالعات فرهنگی اجتماعی خراسان، دوره ۹، شماره ۱، صص ۷۲-۴۹.
- رفیعیان، مجتبی و مولودی، جمشید و مشکینی، ابوالفضل و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و ایران‌دوست، کیومرث (۱۳۹۳)؛ رابطه تحول کارکرد مرز با ارتقای وضعیت پیرامونی شهرهای مرزی (شهرهای بانه و سقز)؛ فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات شهری، شماره نهم، صص ۵۸-۴۵.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و پاپلی‌یزدی، محمد حسین و عبدی، عرفان (۱۳۸۷)؛ ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه‌های مرزی بازتاب‌های توسعه مناطق مرزی؛ مطالعه موردی: بازارچه مرزی شیخ صالح شهرستان ثلاث باباجانی، استان کرمانشاه، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال چهارم، شماره دوم، تابستان.
- رومینا، ابراهیم و پور عزیز، علی و بایزی، طاهر (۱۳۹۷)؛ تأثیر مبادلات اقتصادی در توسعه شهرهای مرزی، مطالعه موردی شهر پیرانشهر؛ مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵۰، شماره ۴، صص ۱۰۶۵-۱۰۴۹.
- زرقانی، سید هادی (۱۳۸۶)؛ مقدمه‌ای بر شناخت مرزهای بین‌المللی؛ انتشارات دانشگاه علوم انتظامی ناجا، تهران.
- زرقانی، سید هادی و اعظمی، هادی و علمدار، اسماعیل (۱۳۹۳)؛ تحلیل نقش بازارچه مرزی ماهیرود در توسعه فضایی - کالبدی منطقه مرزی با تأکید بر عامل مهاجرت و کاهش محرومیت؛ مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، سال ۱۲، شماره ۲۳، صص ۱۹۵-۱۷۵.
- زکی، شایان و زهدی‌گهرپور، محمد و پاشالو، احد (۱۳۹۱)؛ بررسی و تحلیل کارکرد بازارچه رازی در توسعه مناطق مرزی؛ فصلنامه علمی - ترویجی دانشکده علوم و فنون مرز، سال سوم، شماره ۴، زمستان.
- سرایی، محمدحسین و شمسی، هژیر (۱۳۹۱)؛ بررسی و تحلیل اثرات بازارچه‌های مرزی بر برخی متغیرهای کلان اقتصادی (مطالعه موردی: بازارچه مرزی سردشت)؛ همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها؛ دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- صابر، زهرا و اخباری، محمد و فرجی راد، عبدالرضا (۱۳۹۷)؛ تحلیل مولفه های تاثیر گذار آمایش مناطق مرزی بر مناسبات ایران و عراق؛ پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، سال ششم، شماره اول، صص ۷۰-۴۵.
- صادقی، موسی و ربیعی، حسین (۱۳۹۴)؛ تحلیل مکانیابی استقرار بهینه بازارچه مرزی در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان گنبد کاووس؛ فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۴، شماره ۱ (پیاپی ۱۱)، صص ۷۳-۵۷.
- صدیق، مهدی و صدیق محمد و اکبری، مهناز (۱۳۹۵)؛ بررسی عوامل مؤثر بر امنیت شهرهای مرزی در استان آذربایجان غربی؛ فصلنامه علوم و فنون مرزی، سال هفتم، شماره ۲، صص ۲۲-۱.

- طالشی، مصطفی و گلچینی، سحر (۱۳۹۷)؛ آمایش بازارچه‌های مرزی غرب ایران الگوی اقتصادی - کالبدی در پایداری شهرهای کوچک نمونه موردی بازارچه مرزی سیرابند بانه؛ فصلنامه علمی - پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال دهم، شماره سوم، صص ۳۹۵-۳۸۱.
- طیب نیا، سید هادی و منوچهری، سوران (۱۳۹۵)؛ نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی مورد؛ روستاهای بخش خاو و میرآباد شهرستان مریوان، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال پنجم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۵، پیاپی ۱۵، صص ۱۷۲-۱۴۷.
- عبدی، ع و حیدری، ج و پناهی، ح، و دلالت، م (۱۳۹۷)؛ تحلیل کارویژه‌های جغرافیای سیاسی شهرهای مرزی در بحران‌های ژئوپلیتیک (مورد مطالعه: شهر مرزی کوبانی و بحران داعش)؛ فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، سال ششم، شماره دوم، صص ۱۲۵-۱۰۶.
- عنادلیب، علیرضا (۱۳۸۰)؛ نظریه پایه و اصول آمایش مناطق مرزی؛ انتشارات دانشکده فرماندهی ستاد سپاه، چاپ اول، تهران.
- عنادلیب، علیرضا، معطوف، شریف (۱۳۸۸)؛ توسعه و امنیت در آمایش مناطق مرزی ایران؛ باغ نظر، شماره دوازده، سال ششم، پاییز و زمستان ۱۳۸۸ توسعه و امنیت در آمایش مناطق مرزی ایران، صص ۷۶-۵۷.
- غفاری، هادی و یونسی، علی و رفیعی، مجتبی (۱۳۹۵)؛ تحلیل نقش سرمایه گذاری در آموزش جهت تحقق توسعه پایدار؛ با تأکید ویژه بر آموزش محیط زیست؛ فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، سال پنجم، شماره اول، صص ۱۰۰-۷۹.
- فلاحتی، علی و نظیفی نائینی، مینو و عباسپور، سحر (۱۳۹۱)؛ بررسی عوامل مؤثر بر صادرات بازارچه‌های مرزی
ریافت شبکه عصبی مصنوعی؛ فصلنامه اقتصاد و توسعه منطقه‌ای، سال نوزدهم، شماره ۳، صص ۲۳-۱.
- کامران، حسن و همکاران (۱۳۸۹)؛ تحلیل کارکرد بازارچه مرزی باجگیران؛ جغرافیا نشریه علمی-پژوهشی انجمن جغرافیایی ایران، دوره جدید، سال ششم، شماره ۱۸ و ۱۹، صص ۲۵-۷.
- کریمی پور، ی (۱۳۸۱)؛ مقدمه‌ای بر تقسیمات کشوری ایران، جلد نخست: وضع موجود، انتشارات انجمن جغرافیایی ایران.
- کهنه پوشی، سیده‌ادی و عنابستانی، علی اکبر (۱۳۹۱)؛ بررسی رابطه بین فاصله از مرز و میزان درآمد و اشتغال در قاچاق کالا (نمونه موردی: بخش خاو و میرآباد- مریوان)؛ مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال ۴، شماره ۱۵، دانشگاه اصفهان.
- محمدی، حمیدرضا و فخرطامی، علی اکبر (۱۳۸۴)؛ نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه مناطق مرزی نمونه موردی: باجگیران؛ فصلنامه ژئوپلیتیک، سال اول، شماره اول.

- مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵.
- معاونت امنیتی و انتظامی وزارت کشور (۱۳۸۳): اداره مبارزه با قاچاق کالا.
- ملکی، عزیزاله و شریفی، محمد (۱۳۹۶): تبیین نقش مردم در ایجاد توسعه متوازن نظم امنیت با تاکید بر توسعه اجتماعی؛ فصلنامه علمی - تخصصی دانش انتظامی هرمزگان، سال هشتم، شماره چهارم، صص ۵۷-۱.
- موسوی، میر نجف و زنگی‌آبادی علی (۱۳۹۰): برنامه‌ریزی توسعه شهرهای مرزی، مطالعه موردی: استان آذربایجان غربی؛ انتشارات شریعه توس، مشهد.
- میر لطفی، محمود رضا و بندانی، میثم و علوی زاده، سید امیرمحمد و جهان تیغ، حسنعلی (۱۳۹۵): تحلیل شعاع اثرگذاری اقتصادی بازارچه مرزی ملیک بر روستاهای ناحیه سیستان؛ فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی؛ سال پنجم، شماره ۳، صص ۱۰۱-۸۵.
- میسرا، پراساد (۱۳۶۴)؛ برداشتی نو از مسائل توسعه؛ ترجمه حمید فراهانی راد، سازمان برنامه و بودجه، تهران.
- ولیقلی‌زاده، علی و حسین نژاد، اسماعیل (۱۳۹۵): ارزیابی نقش بازارچه‌های مشترک مرزی در توسعه و رفاه مناطق مرزنشین (مطالعه موردی: بازارچه‌ی مرزی سیران بند بانه)؛ پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، سال چهارم، شماره چهارم، صص ۲۱-۱.
- ویسی، فرزاد و صدیق قربانی، محمد و داستوار، عدنان (۱۳۹۶): تحلیل اثر بازارچه‌های مرزی بر معیشت پایدار پس کرانه‌های روستایی (مطالعه موردی: بخش خاومیرآباد شهرستان مریوان)، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۸، شماره ۳، صص ۵۳۵-۵۲۱.

- Jerzy, L & Leonas, U (2015) "The Concept of Multi-Functional Development of Cross-Border Regions: Poland Case" *Procedia Engineering Vol 122, Pages 65-70.*
- Kenneth, V. den, B. Kenneth, B & Erik, D. 2018 "Cross-border reserve markets: network constraints in cross-border reserve procurement" *Journal of Energy Policy, Vol 113, Pages 193-205.*
- Newman, David. (2003): *Boundaries. A Companion to Political Geography.* Jan Agnew. The United Kingdom. Blackwell publishing.
- Rumley, D & Minghi, J (1991): *The Geography Of The Border landscapes.* London, by Routledge.
- Wai Yee Wan, (2017): *Cross-Border Public Offering of Securities in Fostering an Integrated ASEAN Securities Market: The Experiences of Singapore, Malaysia and Thailand* "Forthcoming Singapore Management University School of Law Research Paper No. Law Journal, pp. 1-56.

- *Wilson, Christopher (2015). The U. S Mexico Border Economy in Transition, Woodrow Wilson International Center for Scholars 96-3.*
- *Chandoevrit, Worawan, Yongyuth Chalamwong, Srawooth Paitoonpong (2004): Thailand's Cross BORDER ECONOMY, A Case Study of Sa Kaeo and Chiang Ra; Thailand Development Resource Institute (TDRI), 21 (11), 231-245.*